

پلا تـ نـ فـ "کا فکا *ـیـ" و سـیـ " . . و
کـ شـیـ ئـ نـ جنسـیـا یـ شـ شـگـیـ
و سـیـ 1...

1-2

عبدوہا حبه - ماسک
وہرگاہانی لہر بیہو: نہجات عزیز
بہشی یہکم ...

ٲٲ ندر ٲلاتٲ نزق ٢٨ ئاب ١٨٩٩ - ٥ كا نونى دوو مى ١٩٥١

نوسه ری ټوسی ئه ندر ټلاته نټه به "کافکای" ټوسی ناوزه ند ئه کر له بهر يهک هه؛ ئه ویش چیرک و ټټ مانه کانیه تی که پټه له به سهرهاتی خهیا ټی که له خهوی ترسناک ئه چن. به ټام به پټه وانه ی کاره کانی کافکاوه کاره کانی ئه م ټټ چکه یه کی مه جازیان گرتوه له وټناکردن و ټه نگدانه وهی ئه و (واقع) هی که نوسه ر تیايدا ئه ژیا. سهرده می شه ټی ناوخته ی به رده وام و سهرده می بنټه کردنی بورژوازی وه کو چینټه کی که مه ټایه تی به شه ټټ که ته و وشکی به یه که وه ئه سوتاند. ههروه ها سهرده می ئه و برسټیه ی هه ند ټ ناوچه ی یه که ټی سټټی گرتبوه وه له سهره تای سیه کانی سده ی ټابوردو که سهرگوزشته ی زټر دټته زټنی له باره وه ئه گټه نه وه وه کو به قوربانی کردنی باوک که به یه که له منا ټه کانی له پټناو ئه و منا ټه کانی تریدا. ئه م نوسه ره که له سهرده می ستالیندا توشی گټه چه ټی زټره ات له لایه ن ده سه ټا ته وه، له سا ټانی حه فتاکان و هه شتاکانی سده ی ټابوردو به رزکرایه وه له لایه ن ټه خنه گرانه وه تا ئه و ټاده یه ی که ئه مټټ به ئه دیبټه کی کلاسیکی ټوس دابنرټ. له ټاستیدا پلاته نټه به رده وام بوو له سهر ټټبازی ئه ده بی خهیا ټی ټوسی نمونه ی کاره کانی گټگټل "له شه وی کرسمسدا " و "جنټه که فینی" و "لوت" ههروه ها ټټمانی "چیرټکی شارټکه ی سالتیکټه شیدرین، ټټمانی "مامټستا مارگریټتا" ی بټټگا که ټه، له م سهرده مه شدا ټټمانی "مه یمونی ټه ش" ی زخار بریلبین وهی تریش.

سەرچاوه‌ی به‌هره‌ی داھ‌نانه‌که‌ی بلات‌ن‌ف‌ح‌ا‌ه‌ت‌ی ده‌روونی و نه‌خ‌شی
جه‌سته‌یی نه‌بوو وه‌کو ئه‌وه‌ی لای کا فکا که به‌ه‌ی د‌ره‌قی باوکی و
نه‌خ‌شیه‌وه‌ سەرچاوه‌ی گرتبوو. ک‌ش‌ی پ‌ل‌ت‌ن‌ف‌ئ‌وه‌ بو که له

سهردهم کی مژویی نه گونجاودا دهرکهوت. کهس نه بوو تښگا ل بیر که
فلسه فکاني له سهر پښگهی مرق لهو کمه گای دا که به شه فکان
بنیادیا ننا له دواي شش شش کت بهری ۱۹۱۷. سهره ای ئو ووته یه
مارکس که ئه "مرق به به هاترین سهرمایه یه" مرقی سهردهمی
پلا تښق ژرده ست و شلراو و بښهش له مافه سهره تاییه کانی
مرقبوندا ئه زیان به هی تاکه هو ی دهسه بات و نه بونی فره فکری سیاسی
ب بیانوی هه بونی دوژمنی به هی نزی دهره کی که به دواي هلد ا ئه گه
ب ل دانی دهو ته سه سیالیسته تازه پښگه یشته که. که بوو به
بیانوی دهستی دهسه بات ب پښلکردنی مافی مرقه کان .

استیه کی حاشا هه نه گره که ئه دهب ئاو نهی استی کمه گایه. ئه گهر
ئممه بمانه و استی هوشی یه کتی سه قات له پاش شرشئ کت بهر
بزاین ئه ب بگه نه وه ب کاره ئه ده بیه کانی گوره به هره مه ندانی
وه کو شل خف، ب لگا کف، مایاک فسکی، قاله نتین، ئه خما تښقا،
اسپ تین، و ئیتما تښق و ئه وانی تر. بیرمان نه چ نویسه ران له ژر
حوکمی ژمه تښتالیتاریا کانداهز بی په نا ب ئه ده بی خیا ئه بهن
له کاره کانیاندا ب دهر بازبون له اوه دونان و گچه ی دهسه بات و
زگار بون له کت و بهر به سته کانی که له سهر هه موو جره داه نانا ک
دایئه نن. مه عه ی شاعیر ئه "ووته کانم پاوه ن مه که ئا خاوتنم وه کو
ئه وانی تر مه جازیه". شاعیری گوره به در شاکر ئه لسه یاب وتویه تی:
"شاعیر ئه گهر استگ بوو له دهر بښ و وناکردنی هه مو لایه نه کانی
زیانی کمه لایه تیدا، ئه ب کاره کانی گوزارشت له ئش و زانی
کمه گا بکات و هیواو ئاواته کانی دهر بښت ب ئه وهی که س که پای
پوه بښ ب ئه نجامدانی ئم ئه رکه. هه روه ها له لایه کی تره وه ئه مه
دهر بښی نازار و هه سته تاییه تیه کانی خیه تی که زیاتر بښ بچیه
خوار هه مان هه سته زښی نه ی کمه گایه". ئیبن خه لدونیش له
پښه کیه که یدا ئماژه به "ده مارگیری" ئه کات له پر سه ی بنیاد نانی
دهو ته و گڼانی کمه گادا.

ئم جښ کار خیا یان ز باو بوو له سهردهمی حوکمه
تښتالیتاریه کی ستالیندا. بیه نویسه ران له سایه ی ئم جره
ژمانه دا په نا ب "مه جاز" و نویسی ښمانی خیا ی ئه بهن ب
گوزارشتکردن له هوشی کمه گا وشاردنه وهی مه به سته کانیان و خ
به دورگرتن له ره خنه گرتنی استه وخ و ئاشکرا له دهسه باتداره
دکتا تښه که و ژمه که ی که ئه بو به هی قه ده غه کردنی بهر هه مه کانیان.
ب نمونه ساتیکښق شیدرین له ښمانی "چیر کی شارک" وناکردنی
گه اند ته وه ب سهردهمی وسیای قه یسه ری و به هره ی نواندوه به ام

به شـوه يه كي خه ياـي، ههروهـا اديشـف اـمانـي “گهـشت له پيترسبـرگه وه بـ مـسكـ” نوسيوه بـئـوهـي هـيچ ئـامـازـه يه كي اـستهـوخـ به حوكمي قه يسهر بـكات بهـام خانمه قه يسهر يـكـاترينـاي دووهـم كارهـكهـي به سهرـكـ نهـكـردنـكي ئاشـكرـاي دهـسهـات ههـژمار كـرد لهـسهر ئـوهـ بـياري لهـسـدارهـي بـ دهـرچوو بهـام دواتر گـاـدرـا بـ نهـفي بـ سيبيريا و سهرئهـنـجام خـي كوشت.

بهـشـوه يه كي گشتي مـلـمـلانـ لهـوپهـري گهرميـدا بوو له يهـكـتي سـفـت له سهردهـمي ستالينـدا لهـنـوان ئهـدهـبي حزبي و ئهـدهـبي غهـيره حزبي. لهـم مـلـمـلانـيـدا دهـرئهـكهـوت ئـايـا ئهـديـب كـاربهـدهـسته لهـاي حزب يان كهـسـكي سهربهـخـيه؟. پـلاتـنـف تـوانـي سهربهـخـيي خـي بـيارـنـ حكومهـتـيش نهـيتـوانـي دهـستهـمـي بـكات، بهـردهـوام بوو له نوسين ههـرچهـنده بهـرهمهـكانـيش بـاو نـائـهـكـرايهـوه. نوسهـرانـكي زـريش ناچار بوون بهـرهمهـكانـيان بهـناوي خـواـزراوهـوه بـاو بـكهـنهـوه. پهـيوهـست به پـلاتـنـفـهـوه؛ زـري بهـرهمهـكانـي له چيرـك و اـمانـوشـانـگهـري و چيرـكـي مـناـان ئهـنـوسي به شـواـزـكي خهـياـي بـ دهـربازبوون له اوهـدونـاي كـاربهـدهـستـي حزبي بهـرپرـس له سـكـتهـري ئهـدهـبي و لـپـچينهـوه يان لهـگهـ نوسهـران و ئهـديـبان لهـسهر ههر ووشهـيهـك و پـيتـك كه ئهـيان نـوسي و زـگارـبونـيان له اـپـرتـه نهـنـكانـي كه ئهـيانـوسي بـ كرملين. پـلاتـنـف بـواي بهـو وتهـيهـي دـستـفـسـكي ههـبوو كه ئهـيوت؛ “جيهان به توندوتـيژي زـگار ناـبـ بهـكو به قوربانـيدان”.

ئـهـديـبانـي سـفـت زـريان چهـشت له ئهـنـجامـي ئـهـو سياسهـتهـي كـاربهـدهـستـاني حـيزب و قوربانـي زـريشـيان دا تهـنـانـهـت قوربانـي جهـستهـيش نمـونهـي مـايـاكـفـسـكي و يهـسـنين و تسفيتايفـگا و ئهـخـمـاتـفـا و ئاسيف و شـلـخـف و ئهـليـكـسي تـلـستـي و ميخائيل بـلـگـاكـف ههـتا گـرـكـيش كه له كرملينهـوه نزـيـك بوو. له پـيـهـوـكـردنـي ئهـم سياسهـتهـدا، نوسهـرـكـي وهـكو شـلـخـف ناچار كـرا كـارـكـتهـرانـي اـمانـي “ زـوي نهـكـراو” بـگـرـت بـ ئهـوهـي سهروهـري و پاـهـوانـتـكه بدرـت به سكرتـري حزبي ناوچهـكه. ههـرواها تـلـستـي ناچار كـرا دوباره اـمانـي “ داھـنـاني ئهـندازيار جارين” بنـوسـتهـوه و كهـسايهـتـيهـكي سهر به دهـزگـاي موخابهـراتـي سـفـتي بـ زياد بـكات. ههـمان شـت لهـگهـ گـرـكي كـرا و ناچار كـرا گـرانـكاري گهـوره له كهـسايهـتي شـانـگهـرـكانـيدا بـكات بـ اـزي كـردنـي دهـسهـاتي حزب.

زـرجاري تريش گـرانـكاري له شـانـگهـرـكانـي بـلـگـاكـف كـراوه بـ اـزـيـكـردنـي كـاربهـدهـستـاني حزب له پـناو گـرـيني كاره هونهـرـكان بهـشـوه يهـك كه خزمهـتي ئـامـانـجي اـزانـهـي حزب بـكات. ههـند اـهـخنهـگري

نزيك له دهزگا ئه‌منداكان به‌خا به‌خشانه‌هه‌ئستان به‌هرش كردنه سهر هر كاركي هونهري كه له بياره‌كاني نوسينگه‌كاني ليژنه‌ي ناوندی حزب لايبدايه. رپټار: (ليستی کاری هونەری که ئاماده نه‌کر ب پشكهش کردن) له شاناکان و سینارانی فیلیمه‌کان بهم شوه‌یه هه‌ئه‌بژدردان. یوسف ستالینی سهرکی حزب زرجار دهستی لهم کاره وه‌رئه‌داو تکهسته‌كاني ئه‌خونده‌وه پشش باوکردنه‌ويان يان نمايشکردنيان، يان سرداني شان و سينه‌ماکاني ئه‌کرد به‌مه‌به‌ستي دنيا بوون له‌هوتی کاره‌کان. ستالین دواي ئه‌وه‌ي چيرکي "ماکاری به‌گومان"ی پلاتنفی خوڤندوو که له گفاری "کراسنايا نف" باوکرايه‌وه له‌ساى ۱۹۳۱ نویویه‌تی "نوسهرکی به‌هره‌مه‌نده به‌ام قه‌به!" له‌به‌رئه‌وه‌ي چیرکه‌که ه‌خنه‌یه‌کی نااسته‌وخ‌ی لیژنه حزب‌کان ئەکات که سهرقاى کونه‌وه‌ي به‌رده‌وامن له ژوره داخواه پدوکه‌ی جگهره‌کاندا و گفتوگ له‌سهرشتی بمانا ئه‌که‌ن که زیاتر په‌يوه‌سته به‌ژیانی که‌سی ئه‌ندامانی حزبه‌وه له‌بری هه‌ستان به‌کارکی به‌ره‌مدار و سودبه‌خش.

ئەم چىرەكە لە ناوھەتەدا لە قەسىدەيەكە بە ناوبانگە ماياكە فەسكى
ئەچەت لەسەر ئەوانەى "كەبونەوھەى زەرو درەژخايەن ئەكەن" كەكاتى
خەى بو بە جەى ھەزامەندى لىنين. كاتەك پلاتەنەف چىرەكى "تاكىر"
بەاو كەردەوھە دواى ئەوھەى لە گەشتەكى ئاسىاي ناوھەست گەىايەوھە
لەگە كەمەك نوسەرى تر، ھەژنامەى پراڤدا بەتوندى ھەخەى لەگەرت
و دواتر زەربەى كارەكانى قەدەغە كران بەاوبكرەنەوھە لە دەزگای
پەخش و ھەژنامە سەفەتەكاندا. ئەلەكسەندەر قادەيىف سكرتەرى
يەكەتەى نوسەرانى سەفەت تاوانبارى كرد بەوھەى كە شتى ھەىبەستراو
ئەنوسە لە سەر كەمەگەى سەفەتەى. تەنھا ئەو لەكەلىنەوھە
ھەژنامەوانيانەى كەردبوى لە بەرەكانى شەھەو كاتەك پەيامنەرى
سەربازى بوو لە ھەژنامەى "ئەستەرى سور" لە سەردەمى جەنگە جىھانى
دووھەم بەاو كرانەوھە. ئەوتەرەك گەدان بەاوكەردنەوھەى ئەم كارەشى
ئەگەرەتەوھە بە سەرسامى ستالين بەشەوھەى نوسىنەكەى.

له‌استید ا سیاسه‌تی حزب له بواری ښځیو ښیریدا وه‌کو ئه‌وه‌ی دیاری کړا بوو له‌لایه‌ن به‌ښه‌فځ‌کانه‌وه له سهره‌تای ښځو ښه‌وه وه‌کو ځای په‌ی‌ه‌و ئه‌کړا له‌سهرده‌می ستالین و سهرکرده‌کانی دواتریش به‌ب‌گډان. ئه‌ویش به به‌کاره‌ځانانی به مه‌به‌ستی پ‌وپاگه‌نده ب‌ سیاسه‌تی حزب. ئازادی نووسهر و هونه‌رمه‌ند له داه‌ځاناندا ته‌ن‌ها مه‌سه‌له‌یه‌کی زاتی بووه. له‌به‌ر ئه‌وه گرنگی دراوه به‌رز ځاگرتنی و‌ځن‌ه‌ی " پا‌ه‌وانی پ‌زه‌تیف" و سهر‌وه‌ځ‌کانی، کات‌ک‌نوسهر که‌سایه‌تی‌ه‌کی ژ‌رده‌سه‌ی

له گواستنوه ئه نجام بدات.

که دهزگای بـاو کردنه وهی " پـشکه وتن " ی سـقـتی بهرهمی وهـرگـدراو
ئو ئه دیبانه ی بـاو ئه کرده وه که له لایهن دهسهـاتی حزبه وه پاـپشتی
ئه کران و زـربه یان ئه دیبی پله دوو و پله سـ بوون که ئه توانین
بـپـین شوـن په نجه یان له مـژوی ئه ده بی وسیدا دیار نیه نمونه ی
ئه ناتـلی ریکاـق و ئیلیا ئارنـبـرگ. خوـنهری عه ره ب شیعری ووسی
ناسـ چونکه وهـرنه گـدراو، الجاحق استی کردوه که ئهـ " شیعـر
وهـرنا گـدرـ".

بهـام له گهـ ئه وه شدا شیعری ووسی هه یه وهـرگـدراو ته سهر زمانی تر
له لایهن شاعیری بههرمهـند و به توانا تا ادهیه کی باش سهرکه وتوو
بون. بهـام شاعیره گهـوره کانی ئـمه زـر به که می گـرنگیان داوه به
وهـرگـدران و ئه و کاره یان بـ وهـرگـدران هـکاـن به جـ هـکاوه و ئه مانه ییش
بههری هـنینه وه یان نیه و هـند جار مانا سهره کـکه ی شیعـره که شیان
تـکداوه به هـی نه زانینی زمانی و سیه وه.

نمونه ش زـره له سهر ئه مانه بهـام ئـستا کاتی باسکردنی نیه.
کاره کانی پلاتـنـق که یه کـکـ له نووسهره ههره دیاره کانی و سـیایه
له سه ده ی بیستم وهـرنه گـدراون و بهـا ده یه کی زـر به نه ناسراوی
ماوه ته وه له دنیای عه ره بیدا. گهـوره شاعیری ووسی ئهـلـکـسه ندهر بـلـک
له ساـی ۱۹۱۸ نویویه تی و ئهـ " ملیـنه ها که س له و سـیا هه یه
شـنبـیرنـین و " نه زانـ" و توانای داهـنـانـیان تـدایه بهـام له
حـته تی سـ بـوندان. له وانه یه ئه وه ی ئه مان بـپـن له داهاتودا تا
ئـستا له ئه ده به شه که ت و مه نگه که ماندا نه وترا بـ.. " وادیاره ئه و
ئه دیب و شاعیرانه ی شـشـی ئـکتـبهـر بهرهمی هـنـان شتگهـلـکیان وتوه
که ئه وانی پـشـ ئه مان نه یاتوانیو بـپـن. ئه و گـانـکار یانه ی که
هاوکات بوون له گهـ ساـانی یه که می شـشـش توانایه کی کپ بوی به هـزی
داهـنـانی ته قانده وه و ره وتی جیا جیا و قوتابخانه ی جیا جیا
پهیدا بوون که پـشـتر پـپـیان نه بو. نوـنهری ئه م بزوتنه وه ئه ده بی
هونه ریه تازانه ویستیان خـیان بگـونـجـنـن له گهـ ئایدیالـجیا و
دروشمه کانی شـشـشه که دا، بهـام ئه مه کارـکی مه حا بوو.

چونکه ویستی حزبی کـمـ نیست گه یشتن بوو به دهسهـات بهـام ئا مانجی
هونه ر و ئه ده ب زانینه. وه کو هونه رمه ندی گهـوره محمود سه بری وتی "
هونه رمه ند و ئه دیبه گه نجه کان له هـوـی داهـنـانی بهرهمی تازه دا
بون که بتوانـ گوزارشت له هوشی کـمهـگا بکا که چی دهسهـات دارانی
تازه ی سـقـت داوایان لـ ئه کردن کاره کانـن بگـونـجـنـن به شـوه یه ک که
خرمه تی ئا مانج و ئـرکـ کاتـکانی حزب بکات.

لینین ئەوێ له وتاره کانی له سهر چۆنییه تی به کاره نانی ئەدهب و هونهر له خزمه تی شۆشی پرلیتاریا و نکردهوه و ئەناتلی لوناتشارسکی یه که مین وهزیری شنبیری سۆڤت له دواي شۆش له مه قاله یه کی دورودرژدا به ناو نیشانی "هونهر و شۆش" هه مان شتی دوباره کردبوهوه. لینین که لایه نگری - به یهک گه یشتن له ناوه استدا بوو- خۆی ته ئکیدی کردهوه له وتار کدا به ناوی " له باره ی شنبیری پرلیتاریوه" له سا ۱۹۲۰ " مارکسیهت دهستبهرداری دهسکهوته به هاداره کانی سهردهمی برجوازی نه بوو، به کو به پچهوانه وه، توانی (استیعاب) و (معالجه) هه موو کار کی به هادارت بگات و چاک بکات که له ماوه ی زیاتر له دوو ههزار سا له به رهوپش چوونی بیر و شنبیری مر فایه تیدا ها تبوه وه دی ."

ههروه ها هه موو هه وکی ب دروستکردنی شنبیری سهر به خ مان (مه به ست - شنبیری پرلیتاری- ت بیانی نووسهر) .. و گرم ه بوون له ناو ئرگانه تازه دروست کراوه کاند .. د زینه وه ی سهر به خ یی که سی ب ک مه ی" پر ل ل تکت ل" له ناو دامه زراوه کانی ک مسی نی ف رکردنی میلیدا .. " هت کرده وه و به "نمایه کی هه ی تی ری و زیان به خشی پراکتیکی" دانا. وادیاره به شه ف کان ئەم وه سیه ته ی لینان له پاش مردنی له بیر چوو و به ته واوی به گ پچهوانه که دا یشتن.

هه ند که س له کاتی هه چونی شۆشدا ویستیان خزمه تی ده سه ات ته نو که بکه ن وه کو الکسه ندهر بل کی شاعیر به قه سیده ی "دوانزه"، فلادیم ر مایاک فسکی به ه به سه ته ئاگرین کانی له دژی ب رجوازی و ئیمپیریا لیست. ههروه ها ئەندر پلاتا ن ف له کاره سه ره تاییه کانی دا ده رباره ی بنیاد نانی ک م نیستی له و سیا. ههروه ها شان کار فسیف ل د میره لد (به ره وه به ری به شی شان له وه زا ره تی شنبیری) و سینه ما کار س رگی ئیزنشتین هه و یان دا کار و دا ه نانه کانیان وهو کاری پ و پاگه نده ب ده سه ات دا ره سۆڤت کان وه ره رخ نن چونکه لهو باوه ه دا بوون که ئەم کاره یان پ و یسته ب ئەو ده مه کاتییه ی بنیاد نانی ده و ته تی سۆڤت. له سا نانی بیسته کاند کارگه ل کی هه می شه زیندوو ب او کرانه وه، له وانه مانی " د نی ه من" ی ش ل خ ف و مانی " پاسه وانی سپی" ی ب گ ک ف. به ام ئەمه ته نها ب کات کی دیاری کراو بوو واته ته نها له کاتی شه ی ناوخ و بوونی هه ه شه ی دهره کی و سه رقا بونی ده سه ات به له ناو بردنی ده سه اتی ب رجوازی و ده ست وه ردانی دهره کی. دا ه نه ران ئەه وایه بگه ن نه وه سهر کاره بیچینه ییه کانی خ یان واته کاری "زانین" (معرفی).

استی ئەمه ی ش و دا وه کانی سا نانی دواتر سه پان دی، مه رگه ترا جید که ی

بلای و خکوشتنی هه‌ریه‌ک له مایاکه‌فسکی و ویسینین تیسفیتایفا و قادیف سه‌رکی یه‌که‌تی نوسه‌رانی سه‌فیت و له‌سه‌داره‌دانی میهره‌د و که‌مه‌لکی ترله به‌هره‌مه‌ندان و به‌ند کردنی هه‌زارانی تر له سیبیریا و شو‌نه دوره‌دهسته‌کانی باکوری و‌ات له ناویاندا ئە‌له‌کسه‌نده‌ر سه‌جینیتسین که هه‌گری نه‌بوو، هه‌روه‌ها قه‌ده‌غه خرایه سه‌ر به‌او کردنه‌وه‌ی کاری زه‌رکی تر له نووسه‌ر و هونه‌رمه‌ندانی سه‌فیت‌تی چونکه کاره‌کانین له‌گه‌ سیاستی حزب یه‌کیان نائه‌گرته‌وه، داه‌نه‌رانی شه‌ر چتر هه‌ستیان نائه‌کرد که شه‌که شه‌شی ئە‌وانه، ئە‌وانه‌ی تریش که هه‌و‌یان ئە‌دا کاره‌کانیان بگونه‌جنن له‌گه‌ ویست و سیاستی ده‌سه‌لدارانی حیزب به‌ ده‌سته‌نانی هه‌زامه‌ندیان ده‌ستکاری و‌گه‌انی زه‌ریان له کاره‌کانیان ئە‌کرد به‌ام به‌هه‌ده بوو ناچارکران واز له کاره‌کانیان به‌جنن و کاری تر بکه‌ن، ئانا ئە‌خم‌ته‌فا و که‌رنه‌ تشایکه‌فسکی و تیسفیتایفا و باسترناک و که‌سانی تریش ده‌ستیان له نوسین هه‌گرت و و‌یان له کاری په‌روه‌رده و وه‌رگه‌ان کرد.

ماویه‌تی ...

[به‌خو‌ندنه‌و‌ای به‌شی دوو‌م کلکی ئه‌ره‌به‌کن ...](#)

عبدو‌ا حبه - مه‌سکه‌

۲۲ - ئازار - ۲۰۱۶ به‌او کراوه‌ته‌وو.

وه‌رگه‌انی له عه‌ره‌بی‌وو: نه‌جات عه‌زیز

کخراوی هاوه‌یانی کته‌بو په‌یفکه‌ ... سه‌دیق سه‌عید واندزی

به ئامانجی گه‌شه‌دان به بواری خو‌ندنه‌وه‌و به کلتووریکردنی خو‌ندنه‌وه‌ له نه‌و چین‌وتو‌ژه‌کاندا، هه‌روه‌ها گرنگیدان به نه‌ریتی کته‌بو خو‌نه‌وه‌ی کته‌ب، به‌تایبه‌تی که که‌مه‌لگای کوردی له ووی هوشیاری که‌مه‌لایه‌تیو سیاسیو کایه‌کانی دیکه‌ی ژیاندا، جیا له‌هه‌ر نه‌ته‌وه‌و که‌مه‌لگایه‌کی تر په‌ویستی به خو‌ندنه‌وه‌یه، هه‌فت سا له‌مه‌و به‌رو له یانزه‌ی تشرینی دووه‌مدا، له سه‌ر ده‌ستی که‌مه‌لکه‌ له

شنبیرانو نووسه رانو خو نه ران، جیا له هر ر کخراو کی دیکه له ووی شوناسو میت دی کارکردن، له قهزای واندر کخراو ک به ناوی کخراوی هاو یانی کت ب، دامه زرا.

که سهره تا ناوی ک مه هی دستانی کت ب بوو، ئم کخراوه ناحکومییه، ئه گهرچی له شاری واندر دامه زراوه، وه ل به فرمی کخراو کی تایبته به کت ب بو به کلتووریکردنی خو نده وه یه و چا اکیه کانی له سهر ئاستی شاروشار چکه کانی کوردستان به گشتی ئه نجام ده دات. بیه له ماوهی ئه و چه ند سا ه دا، ستافی ئه و کخراوه، خ به خشانه و ل براوانه، به رده وام بوونه له ئه نجامدانی چا اکیه کانی تایبته به ناساندنی کت ب بو خو نه وهی کت ب ب له گهی ج راو ج ره وه. یه ک ل له کاره ههره گرنگوپ بایه خه کانی ئه و کخراوه، که له ووی مه عریفیو شنبیرییه وه، گرنگی خ ی هیه، کردنه وهی چه ندین کت بخانه ی ج راو ج ره، له شو نه گشتیو تایبه تییه کانو ناوه نده کانی خو نندن وگوندو دها ته کانی سنووری یه که ی کارگ ی قهزای واندر.

له و س نگیه شه وه ژماره یه ک کت بخانه یان له چه ندین قوتا بخانه ی سنووری پهروه رده ی واندر کرد ته وه که ده و مه ندن به چه ندین سهرچاوه ی ج راو ج ره وه که ئاسانکاری ب قوتا بیان له نه وه نده کانی خو نندن ده کات. تا کو به ئاسانترین ش وه ده ستیان به سهرچاوه شنبیریوزانستییه کان بگاتوله کاروانی ژیان قوتا بییه تی خ یاندا، سوودله و سهرچاوانه ببینن. به تایبه تی کردنه وهی ئه و ج ره کت بخانه، ده ب وه ک پر ژه یه کی ستراتیژی و دوورمه ودا له نه وه نده کانی خو نندن سهریان بکرت، که ئامانج تیایدا ئاشناکردنی قوتا بیو خو نندکارانه به خو نه وه و کت ب بو ده و مه ندکردنی با کگراوه ندی هزریو شنبیری خ یان.

به ومانایه ی گرنگی ئه و کت بخانه، ههرته نها په یوه ست نییه به کاتوساتی کردنه وهی کت بخانه کانو تو ژ کی دیاریکراو له قوتا بیان، به کوسه رچاوه یه کی مه عریفی دوورمه ودا یه که نه وه له دوای نه وه پیه وه ئاشنا ده بنو سوودی ل ده بینن. ل ره وه ش ئه مه ه نگا و کی سهره تایو گرنگه به ئامانجی به کلتووریکردنی خو نه وه له نه و ک مه لگه به گشتیو له نه و قوتا بیو خو نندکاران و نه وه نده کانی خو نندنیش به تایبه تی.

هر ئه مه شه جیاوازی کاری ئه و کخراوه، له گه کخراوه کانی تر. به و مانایه ی پر ژه ی کخراوی هاو یانی کت ب، پر ژه یه کی ستراتیژییه و

ٻڌڻ کاتو زه مه ٺڳي ديار يڪرا ونيه. له راستيدا ٺڳ ڪخراوي هاو ٺڳياني ڪٽڻ، دوور له تيشڪه خستنه سهر چاوي ڪام ٺڳا ڪان وزوومي ڪام ٺڳا ڪان، به ٻڌه نڳو به هوشياريه وه ڪاري ٺڳيان ده ڪن وئو وه يان به لاهه گرنگ نيه، ڪه ٺڳ ٺڳا ڳه يان دنه ڪان، بايه خ به ڪاره ڪا نيان ده دهن. چوئنه ٺڳو هاو ٺڳا ٺڳه هه موويان ڪه ساني ٺڳ ٺڳيرو خو ٺڳه وارن، ده زانن ڪه ڪاري ٺڳه وان بهردهم ماي ٺڳو وزوومي ڪام ٺڳا ڪان نيه، وه ٺڳ ٺڳه به ٺڳ ٺڳي زري ٺڳ ڪخراوه ڪان خوليائي ٺڳو ٺڳه ڪارانهن.

به ٺڳه وان وه به ٺڳو ٺڳه وان هه ٺڳري په يام ٺڳي ٺڳ ٺڳيري وه عريفي گرنگن ڪه ٺڳي له به ڪلتو وري ڪردني خو ٺڳه وئو ٺڳا ڪردني تا ڪه ڪاني ڪم ٺڳ به ڪٽڻ ده بين ٺڳه وه. ٺڳي ٺڳه ندهي به لايانه وه گرنگه ڪٽڻ به به خشنه وه، ٺڳه نده ٺڳي بايه خيان نيه، ٺڳا ڳه يان دن چن تيشڪيان ده خاته سهر ڪه به داخه وه، ناوز ٺڳه بينن له ناوه ٺڳ ٺڳ.

ٺڳه رچي قه يراني دارايي وه ٺڳ چن ڪاري ڪرد ٺڳه ته سهر ڪاري ٺڳ ڪخراوه ڪان وهه موو ڪا به ڪاني ديڪه ٺڳيان، به هه مان ٺڳه وه ڪاري ڳهه تيشي هه به وه، ٺڳ سهر چا ٺڳا ڪيه ڪاني ڪاري ٺڳه ٺڳ ڪخراوه، له ڪردنه وهي ڪٽڻ ٺڳو ٺڳه ٺڳه له شو ٺڳه جيا وازه ڪاني شارون ٺڳه نده ڪاني خو ٺڳدن. به ٺڳام له ڳه ٺڳه وهه شدا، ٺڳ ڪخراو ٺڳي ٺڳه ڪتيفن له بواري ڪاري ٺڳ يانداو ٺڳه ڪانيان مايه ده ستخ ٺڳو به سهر ڪردنه وهن. هيواي سهر ڪه وتن ٺڳ هاو ٺڳا ٺڳام له ستافي ڪاري ٺڳ ڪخراوه ڪه ده خوازم...

چڻ ڪي ڪيميائي (chemical weapons) د. ناجح گوڻي

ڪورتن:

لڳم باس ٺڳا سڙڻ تا ٺڳناسي چڻ ڪي ڪيميائي دڻ ٺڳين ٺڳو، و ٺڳ راورد ڪردني لڳ ٺڳ ٺڳ ٺڳا ڪاني تري چڻ ڪي ڪوڙ، پاشان ديار يڪردني ٺڳ ٺڳا ڪاني چڻ ڪي ڪيميائي، وڪاري ٺڳا ڪاني لڳ سڙ مرڻ، دواتر مڻووي دروست ڪردن و ٺڳ ڪاره ٺڳا ڪاني چڻ ڪي ڪيميائي لڳ جيهاندا و لڳ عيراق

سوریا دا ، ئینجا ئۆز کارخانى پارسىنى مرقىف لىم چىكى مەزگەندە ، دواتر پەيماننامە كەنى دىر بى بىكارهەنەنى چىكى كىمىيەى و ئۆ وولاتانەى كى چىكى كىمىيان هەى و گەلەك زانىيارى تىرىش.

دەكرە بىن گەلى كورد لى هەرمەى باشورى كوردستان گەلەكى كىمىا زەدەى، زەربەى ناوچە كەنى و گوندو شارچەكە كەنى بىم چىكى بىمباران كراو ، هاوكت چەندىن شارو گوند لى ئۆزەتەتەى كوردستان بىهەمان شەو بىمباران كراو و زىان مەند بوون، بىى پەوست دەكت هەرهەموو زانىيارى دروستمان هەى لى سەر چىكى كىمىيەى ، و چىرەكى ئىم چىكى بزانىن لى مەژووى مەقەيدە بزانىن لى چەند شوىنى تىرى ئىم سەرزەمىنە تاوانى خەقاندوو ، دىار ئىم چىكى كەككوژ مرقىف خەى بىرهەمەى دەهەندە بى كوشتنى خەى.

چىكى كىمىيەى چىە؟

چىكى كىمىيەى چەركەك لى چەركەكەنى چىكى كەكوژ (اسلحە الدمار الشامل weapons of mass destruction) كە هەرىكە لىچەكى (بايەلەجى و ناوكى و تىشك) دەگرەتەو، و بىكارهەنەيان بى پەى ياساى نەودەووتە قەدەغە كراو، واتە چىكى كىمىيەى كەمەيك گاز و ژەهرى كوشندەى لەكتە بىركەوتەنى بى مەقەكان دەيان ككوژەت، بى چەرهەها شەو ئاراستە دەكرەت لىكەگەى تەپى دوور هاوژەهاو، موشەك، كاتىوشا، هەنارى دەستى، مەن ، بىمەى فرۇكەو، هەندە جار بى شەو پەژاندەن لى ئاسمانەو ، يان لىكەگەى چىكى كە ئاگر پەندەو ، بىشەو شەو شەل، گاز، مادەى قەهەى.

موشەكى دور هاوژە و هەكەرى سەرى كىمىيەى دەبەت لى بەرزى (60) مەتر لى سەرئاستە زەوى بەتەقەتەو، بىئەو كەرىگەرى هەبەت و بلاو بەتەو، بىلام تەقەندەو گەورەى موشەك و گەرمەى كەرىگەرى خراپەى دەبەت لى سەر گاز كىمىيەى كەو دەبەتە هەى لى ناو بەردەنى هەندەكى.

”با ” ئاراستەى جەوەى هەوا لىكەى گەورەى دەبەنى لى بلاو كەندەو كەزى كىمىيەى بىى هەمىشە لى پەش و شەندەنى چىكى كىمىيەى دەبەت ئاراستەى با بزانەت.

چىكى كىمىيەى بىكار دەت بى يەكەلا كەندەو شەكەكان ، لەكتە جەنگە ناھەلە دوژمن بەرەو پەش بەت و سەورەكى بە دائەنەت، و چەكە گەنگ و سەراتىجەى كەنى لى دەسەنرەتەو، قەوەى بىركەكەنى جەنگە دوژمن لى ئەدرە و دەراوەكى و سەركەردەنى و نەمانەى ورە لى ناو دوژمن دەخەقەنى.

چىكى كىمىيەى كەرىگەرى لى سەر بونەو ورە زەندوو هەى واتە مرقىف و

گیانلہ برہکان دہ کوڑت، لہر گای کاریگر ری راستہ و خہ لہ سہر
جہ ستہ یان، ہلہ لام چہ کی ناوکی زیندو نازیندو دہ کوڑت و دہ روخہ نی،
چہ کی بایہ لہ جی وک چہ کی کیمیای گیانلہ برہکان لہ ناو دہ بات، ہلہ لام
کاریگر ریہکانی ہلہ واشترہ لہ چاو چہ کی کیمیایدا ئہ ویش لہ لہ گای
“ہلہ واو، خوردن، ناو، یان دہ رزی لہ دانہ و” توشی مرہف دہ ہت، توش بون
ماوہ کی دیاری کراوی پہ دہ چہ ہتا ہلہ کتریاکہ یان قایرہ سہک
ماوہ کی کہ و تن و زہ ربوونی دہ گوزہ رنی لہ جہ ستہ دا ئینجا نیشانی
نہ خہ شیکہ دہر دہ کہ ویت، دواتر نہ خہ شیکہ ہلہ لام دہ کات لہ ناو
جہ ستہ دا، دواتر چارسہ رو کہ نترہ دہ کرہت، ئہ مہش واتای ئہ وہ یہ
مرہفہ کان توانای داہہ نیشیان ہلہ یہ لہ وخواندن و مرہفہ کوشتندا،
لہ وانگہی سہربازیہ و سوپاکان ہلہ کار ہلہ نانی چہ کی کیمیای ہلہ
باشتر دہ زانن چونکہ کاریگر ریہکانی خیرا تر و زوو دہ ردہ کون لہ
چاو چہ کی بایہ لہ جیدا، ہلہ ربہ یہ ئہ مہریکا لہ سالی 1969 دا ہلہ یاری
ہلہ وہ شانہ و ہلہ برنامہ کی چہ کی بایہ لہ جی ولاتہ کہ ی دا،

خالہ کی نہ رنی چہ کی کیمیایو بایہ لہ جی ئہ ویش ہلہ ی گہرانکاری
کہ شو ہلہ واوہ یہ، ہلہ تایبہت ئاراستہی با، زہر جار ہلہ ی گہانہ
ئاراستہی ہلہ لام، ئہ و ژہرہ یان ہلہ کتریاکہ دہ گہرہتہ و ہلہ سہر
ہلہ زہکانی خہ یان ہاورہ کہ ی و ئہ وکات ئہ نجامہ کہ ی پہ چہ وانہ
دہ ردہ چہت،

جیاوازیہ کی تری چہ کی کیمیای و بایہ لہ جی ئہ وہ یہ، ہلہ ہلہ کی کہ م لہ
ہلہ کتریاکہ جہ ند کیلہ یک ہلہت دہ توانی خہ کیکی زہر توش
ہلہت، ہلہ واشی ہلہ لام لہ ہلہ رامبہردا دہ ہت چہ ندین تہن چہ کی کیمیای
ہلہ ہلہ ئینجا دہ توانی ہلہ کاری بہہ نی تا ئہ نجامی ہلہ ہت، ہلہ وکات شوینی
دروست کردنی چہ کی بایہ لہ جی دہ کرہ زہر بجوک ہلہت و لہ ہلہ دہ یہ کدا
یان خانویہ کدا کہ (50-100) مہ تر ہلہت و لہ دہ ہلہ کی ترشیدا ہلہ کتریاکہ
ہلہ چینیت و گہشہ بکات و کہس نہ یبہت، ہلہ لام ہلہ دروست کردنی چہ کی
کیمیای شوینی گہورہ ترو ئامہری زیاتری دہ وہت و کہشف کردنیش
ئاسانترہ، ہلہ یہ ہلہ موو دہ ولہ تانی فہ قیر و ہلہ ہلہ زہر دہ توانن ئہ م
چہ کانہ ہلہ رہم بہہ نن و ہلہ واتایہ کی دی لہ وی خہ رجہ و ہلہ رزانہ و
دروستکردنیشی ئاسانہ و کہ نترہ کردنی گرانہ،

زہرہ مان ہلہ برنامہکانی چہ کی بایہ لہ جی عیراقمان لہ بیرہ کہ لہ
راگہ یان نہ نہ کانہ و ہلہ باسیان دہ کرد، گواہی تاقیگہکانی دروستکردنی ئہ م
چہ کہ، گہرہ کن و ہلہ سہر پشتی سہ یاری گہورہی تہ لہ و دہ گوازرہ لہ و
و لہ پیش چاوی پشکنہ برہکان و نیان دہ کہن، واتہ دہ کرہت ہلہ وشوہ
گہ کہش چہ کی بایہ لہ جی ہلہ رہم بہہ نترہت،

جرّکانی چّکی کیمیا یی:

زیاتر ل 70 جرّ کی کیمیا یی تمار کراو ل ماوی سادی بیستمداد ک لشیو و دخی شل و گازو قق دای، لوان هندیکیان کوشند نین و هندیکیان کوشند، ، ئوانی ک کوشند نین ل سرّتاو ئامارّیان پ ددکین ، کاریگرّیان تا 24 کاتژمّر مرّقی برکوتوو باش ددبتّو وک:

گازی هراسان کر : ک لکاتی خپشاندانو هندی کردوی تردا بکار دت و هرگیز نابتّ هدی کوشتنی مرّقّکان تّنها ب ماوی 24 کاتژمّر کاریگرّی دای نّت ل سرّریان.

گازی فرمیسک ئاو: ئمّش ددبتّ هدی وشان و سوربونو و روپّشخانّکان و فرمیسک هاتنّ خوارو و لچاو. هندی گازی تر ددبتّ هدی شانّو، یان شانّو و فرمّسکو پژمینو کک پکّو. چّکی کیمیا یی جرّی کوشند: ب هدی شّوازی چونّژور و یان و کاریگرّی کانیان ل سرّ جرّستی مرّق، دکرّن ب چّند ب شّکّو: یکّم: چّکی کیمیا یی خنکّندر ، ئم جرّ چّک (هکار) هیرش دکات سرّ کّئندامی ه ناسو ددبتّ هدی خنکندن وک گازی کلّر .

دووّم: چّکی کیمیا یی (هکار) سوتّندر یان وشّندر وک گازی خردل سّمّم: چّکی کیمیا یی خوّن کار ل تّکدانی فّرمانّکانی خوّن دکات وک گازی سیانیدی هایدرّجین

چوارم: چّکی کیمیا یی دمار یان هکاری دمار: کار ل سرّ دمارّکانی هسّت وجووی مرّق دکات وک گازی "سومان، توبان، سارین، فی ٹیکس" پنجم: چّکی کیمیا یی ل بیرچونو: جرّی ٹیفلیج کردن و ل جوو خستنی مرّق، وک "کلایک لیتز، فینیسایکلیدین، BZ " ئم جرّ چّک و ل مرّق دکات (هسّتی نمّنی، ٹیفلیج و ب جول ددکّو، ناتوانی هیچ ب یارک بدات وک نّخشی ل بیرچونو و توش بوبّت).

ئسّاش ب کورتی و پوختی جرّکانی چّکی کیمیا یی باس ددکین: یکّم: چّکی کیمیا یی خنکّندر (هکاری خنکّندر) choking agents: ب شّووی کی گشتی هیرش دکات سرّ سیّکان و کّئندامی ه ناسو ، نمونّی گاز خنکّندر کان (کلّر CL ، فّسجین PG ، دای فّسجین DP ، کلّر بایکرین PS) .

گازی کلّر chlorine : نّگی زردو مّیل و سوز، ب نّکی تیژی ه یی قورستر ل هّوا ب یی هّمیش ل سّر ئاسّتی زوی و ب نّمی ددبتّو، کات ب جرّست ددکّو ددبتّ هدی وشانندو

بریندارکردنی چاو کان و پست، ئاو بچاو کاند و ب لوتدا دت خوار و ، کات دچت سی کان و ب کارل کی کیمیایی ئای نی هایدرو جین ل خان کان دد هنی و ترشی هایدرو کلریک دروست دت ، ئم ترشش وشند رر ب سی کانو زیان کی زری پ د گ ینت، بچار ساری برک و تن ب کلر پست ی کسر ک سی برک و توو ببرت بر ه وای پاک و شوینی برک و توو ب ئاو بش رت، ه میش گازی کلرو چک کیمیایی کانی تر ل گ ب مبو ت قین و دا د هاویرین، ئم م ش واد کات ب ئ وای زیاتر و خرا ب او بب ت و، ئ گ ر گازی کلر ب ش و ی کی خست بر پست بک و ئ واد سوت ت و و بل ق دت و بریندار دت.

ف سجن phosgene: گاز کی خنک د رر، ب ی کم جار ل 19/12/1915 ل ج نگی ی کم می جیهانیدا ئ مانیا 88 تن ل م گاز ی دژ ب سو پای بریتانیا ب کار ه نا (120 سرباز کوثران و 1069) بریندار ک و تن، دروست کردنی ز ر ئاسا ن.

نیشان کانی برک و تن ب گازی خنک د رر بریتانی ل (ک ک، ت نگی ن ف سی، ئازاری ق ف ز ی سنگ، دواتر سی کان ب ت وای کاری خ یان ناکن و مر ف ک ه ست ب خنکان دت).

دوو م : چ کی کیمیایی (ه کار) ی سوت د ر یان و وش د ر “بل ق agents blister”

vesicants “ : ئم ج رر چ ک کیمیایی کارد کات س ر خان زیندو کانی ل ش و د ب ت ه ی سوربون و و سوتا ن و یان دروست کردنی بل ق، ل ل گای پ ست و یان ک ئ ند امی ه ناس و سی کان و و کاری خ ی دت کات، بر ه رشو د کی ل ش بک و و و ک سوتان بل قی گ وری پ ئاو دروست د بیت، ب تایب ت شو د ناسک کانی ل ش (بن ه نگی و بن ان و ئ ند امانی ن ین ی مر ف ک)، ه رو ها ئ گ ر ب رچاو بک و و زیانی زری پ د گ ن ت و مر ف ک ک کم بینا یان کو دت کات، ه رو ها ب ه مان شیو کار ل س ر و پ ش خان کانی بری ه ناس و سیک د ان چک کان دت و ل کاریان د خات ب و ج رر مر ف ک توشی ت نگی ن ف سی و خنکان و پاشان مردن دت.

ج رر کانی ج کی کیمیایی سوت د ر (بل ق دروست ک ر) بریتین ل (کبریتی خ ر د ل “موستارد” H,HD sulfur mustards و نیترو جینی خ ر د ل HN nitrogen mustards و لیوزایت lewisite L و ئوکسیمی ف سجن phosgene oxime CX) ، کاریگ ر ی کانی ئم ج رر گازان در ل خای ن و در نگی د ر د ک و و ل س ر ک سی برک و توو، ب ی ه ند جار د ب ت ه ی کو بری چاو کانو زیان م ندی سی کان و پاشان

مردن.

چک کی کیمیایی خردل : ووشنرو بلوق دروسته کره، به یکه کم جار له سا 1822 دا به ره کم هاتوه، به لام کاریگره ریو ژه هراوی کانی که شف نه بوو هتا سا 1860، له جه نگی یکه می جیهانیدا به کار هاتوه به ته هه زیان گه یندن به چاو و سیه کانی سه رباز کان، وه هه نده کیان تا دوا 40 سا هه به ددو ماکه ئه م گازوه نا اندویانه.

تایبته مده کیانی گازی خردل (Mustard) : گازی خردله لی پاک به نه و به به نه، تفته، ناوی خردله لی له نراوه چونکه به یکه کم جار که به ره کم هات به شو یکه کی ناپاک به نه خردله لی له دهات، هه نده که دله ن به نی وک پیازی گه نیو وایه، به لام ئه م به نه زه ر لاواز و دوا جه هه ناسه دانکه هه ست به به نه که کی ناکه ی، هه نده جاریش به نگی زردو مه یله و قاوه ی ددو که و ته پاش نه قینه و، گازی خردل به کار له کی کیمیایی له گه خا نه و شان زینه دو کانه دا ده گه ته به ئایه ناته سه لفه نیوم، ئه میش خه ی ده به ست به به ژماره یکه کی زه ر له گه ردیله زینه دو کان له جه ری په تینه کان و چه ورینه کان، واته کاریگره دره ژ خایه نی ده مده ته و له ناو له شدا، گازی موستاردی کبریتی کاریگره ری له سه ر چاو، په ست، که ئه نده می هه ناسه دانه نه ته، هه رو هه ده به ته هه ی لاواز کردنی مه خه ئیسک و ژه هراوی کردنی گه ده و که ئه نده می ده مار، گازی خردل گاز که جه گیر و کاریگره ری کانی ده ره نگی ددو که و.

گاز که جه گیر و زه ریش ده مده ته و، شش نه و نده ی هه واه قورسه به یه له شو نه نزمه که نده ده به ته و، به ماوه ی دو ته ژ له که شو هه وای ناسایدا ده مده ته و به به لام له که شو هه وای ساردا تا ماوه ی جه نه ده فته یکه یان مانگه که زیاتر ده مده ته و، گازی خردل زه ر تیژه چونکه له سه ر جلو به رگو هه نده جاریش ده مامکه کان ده به یته ده چه ته ناو له ش.

له سا 2015 تیم که به ریتانی سه ردانی هه به به یان کردبوو، نمونه یان له ژه ر زه مینه کانی هه له به جه و رگرتبوو، ده رک و ته و که تائیه ستا کاریگره ری نه و گاز له شو و نه، تاریک و نزمه دا که خه ریان ته ناهیت ماوه ته و.

نیشان کانی بریندار بوون به خردل:

کاریگره ری کانی به رک و ته به گازی خردل له دوا یکه که ته ژمه ره هتا 24 که ته ژمه ده ده ده که و، تائیه ستا چاره سه ر که تایبته به ئه م گاز ژه هراوی نه، ته نه کار کردنی خیره به لبردنی ژه ره که له شوینه به رک و ته نده که مه که سودی ده به ته به کم کردنه و یه کاریگره ری

خراپه کانی ئېم گاز ګیمیايد .

سوتانې وې چاوه کان، هاتنه خوارې فرمې سکې زړه لېچاوه، سوربونې وې وکړدنی پېست، سوربونې وې و ئاېشی ووپېشي خانې کانی ناو بېری هېناسه و سورېنچک ،،، هتد، ککک، گېرانی دېنگې قسېکردن، نابینا و کوهر بون، دروست بونی بلق لېسېر لېش وېک سوتان، دې تېکچون و ئاشانې وې، سکچون، تېنگې نه فېسی) .

ګاز سوتنه رېکان لېچاوه ګازې دېمار کېمتر خېک دېکوژن لېکاتې وئشاندياندا، بې نمونې ګازې سومان پېنجا ئېوېندې خېردل توانای کوشتنی خېرای مرېفو ګیان لېبېرېکانې هېي، بېلام بريندارانې ګازې خېردل دواي چېندين ئېژيان چېندين هېفتدې دېمرن، بېلام ګازې دېمار بېکسېر لېچېکاي خې دې کوژت.

سېهېم: چېکې کیمیايې(هېکاري) خوين blood agents :

کېمې هېکارن (چېکې کیميايين) لېيکاي پېست و چاوه و هېناسه وې دېچنې ناو لېشي مرېفو ګيان لېبېرېکانې وې ئينجا بېناو سوې خوېن دېبنې هې لېکار خستنی خرېکې سورېکانې خوېن تا نه توانن ئېکسجين بگوازنې وې بې ناو خانېکانې لېش بېهېي يېکگرتنی سياندي لېگې هيمېگلېبينداو مادې هيمېسيانين پېک دېت، ئېمېش توانای ګواستنې وې ئېکسجينې نيې، لېئاکامدا دېبېتې هېي خنکاندي خانېکانې لېش و لېکاتیکدا مرېفېکې توانای هېناسه دانيشي هېي، بېلام خانېکانې لېش يېک لېدواي يېک دېخنکېن چونکې ئېکسجينيان پې ناگات لېسيېکانې وې.

چېکې کیميايې خوېن لېشېوې شل و ګاز دا هېن، بریتين لې (سيانيدې هايډرېجين AC hydrogen cyanide و کلېر سيانېجين CK cyanogen chloride، و زېرنېخ SA arsine)، بېکورتې سيانيدې هايډرېجين HCN، يېکېکې لې ګازېکانې خوېن لې پلېي ګېرمې ئاسايې ژووردا شلېيېکې بې ئېنگې، دېکړې لېشېوې ګازيان خوېي سيانيد بېکار بهېنرېت، لېبېر ئېوې زړه بېخېرايې دېبېت بېهېم بې چېکېکې کاريگېر دانانرېت لې شوېنې کړاوېدا، واتې لېدېشتو دېرو شاخېکاندا، بېلام لې شوېنې داخراودا زړه کوشندېي .

ګازې سيانيدې هايډرېجين کار دېکات بېهېي(لېکار خستنی ئېنزيمي سايټې کړېمې ئېکسپيډيز) کېکېکې بېنېتې هېي لې هېناسه داني خانېکاندا، ئېمېش مردنې خانېکان دروست دېکات و پاشان مردنې جېستې.

نېشانېکانې بېرکېوتن بې ګازې سيانيد:

کېسي بېرکېوتوو بېم ګاز هېست بې ناېحېتي و تېنگېتاوي دېکات،

ژمارې هېناسېدانی زیاد دېکات، گټر دېبټ، سړی دېشی، هېست بې خنکان دېکات، هېناسېدانی ناڅټ دېبټ، گړزی ماسولکې کانی لېش، شانېو، هېناسېدانی دېوېستېت، لېهېش خې دېچټ، ئینجا دېمرېت). چارې سړی ژېهراوی بون بې گازی سیانید (گازی خوښ) بېهېی بېکار هېنانی مادی یان تریاقی (پارا ئېمینډپرې پی فینډ PAPP)، دېبې یېکسېرو فېوری پېی بدرې، ئېگینا مرېفکې دېمرېت.

چوارم: چېکې کیمیايي(هېکاری) دېمار (ئېعصاب): nerve agents بېناوبانگترینی چېکې کیمیايي کانون، شېوازی کار کردنی لې سېر مرېفی بېرکېوتوو بېهېی لېکار خستنی ئاماژ دېماريېکانېوې یې لې کېئندامی دېماروې بې هېموو لېش، پېکھاتې ئېم گازانې بریتيې لې (ئاویتېی فوسفېری ئېندامی Organophosphorus Compounds)، ئېمانې بې چېکېکی زېر کوشندې ئېژمار دېکرین چونکې: (لې ووی پېکھاتېی کیمیايېوې جېگیرن، بېئاسانی بلاو دېبنېو، زېر ژېهراوین، کاریگېریان خېرایې چ لېلېی پېسېتېوې بېرکېوېت یان لې لې هېناسېوې، دروست کردنیان بې تېکنیکېکی سادې و ئاسانې، خېرجی دروست کردنیان و دېسکېوتنی مادې خاوېکېی هېزانې)، چېکې کیمیايې دېمار یېکېمجار لېئېمانیا بېرهېم هات وېک مېروو کوژکې، سارین بې یېکېمجار لې مانگې (10 و 11/ 1938) لې ئېمانیا و لې کارگېی (I.G.Farben) بېرهېم هات لېلایېن زانای ئېمانی (جیرهارد شرېدیر (لېگېگې گازېکانی تری دېمار (تابون و سومان) بې مېبېستی پېرېپېدانی مادییېک بې کوشتنی مېروو زیان بېخشېکان، کاتې خېی و تیمکېی بېر ئېم گازې کېوتن بېماوېی مانگېک لېجېگا کېوتن، (وشېی سارین پېکھاتوې لې یېکېم پیتی چوار زانا کې ئېم گازېیان درست کردو).

جېرکېکانی گازی دېمار (Nerve agent):

- تابون GA یان توبان tabun دروستکردنی ئېم گازې زېر ئاسانې بېیې ولاتې فېقیرکېکان وېک چېکېکې دروستی دېکېنو بېکاری دېهینن، بېلام ولاتې پېشکېوتوېکان جېرکېکانی تر بېرهېم دېهېنن.
- سارین GB sarin بېشېوېی شل و گاز هېیې، بې ئېنگو بې بېنې زوو دېبټ بې هېم، لېلېگېی کېئندمی هېناسېو هېرسو پېست و چاوې و دېچټې ناو لېشېو، لېخواروې نیشانېکانو چارېسېر بې هېموو گازېکانی دېمار ئاماژې پېدراوې، هېروېها مېژووی بېکار هېنې ئېم گازې کوشندې یېش.
- سومان GD soman کاریگېریېکانی لېلېگېی بېرکېوتنی پېست و کېئندامی هېناسېوې دېبټ

• سایکلوسارین GF syclosarin

• فی ئیکس VX، سد ئو ندی گازی سارین ژ هراووتر و کوشند یی،
بشوی شل و گاز هی، ل س ر زوی و ک لو پ لو شو ند
برک وتو کان ب ماوی کی در ژ د م ندت و، ب تایب ت ل و رزی
ساردا زیاتر ل مانگ ک د م ندت و، ل لگای چاو، پ ست، ک ئ ند امی
هرس و ه ناس و کاری خی د کات، ی ک مجار ل سالی 1950 ل
بریتانیا دروست کراو، نیشان کانی ژ هراوی بون ب م گاز پاش
چ ند چرک ی ک د ر د ک و.

چ نی تی کار ت کرنی گازی د مار ب س ر مر ف: ز ر ب خ رای ی کار
خی د کات کات ل لگای ه ناس و د چ ت ناو ل ش، ئینجا ل لگای
خونی ناوسی کان د گوازر ت و ب ه موول ش، هرک س ک ب کی ت و او
ه م ت ل ماوی دوو د قیق دا د یکوژ ت، ب م ئ گ ر ل لگای
پ ست و ب ت کاریگ ری ک م هیواشترو ل س ر خ د رد ک و، ه مان
شیو ئ گ ر ب یکی ت و او ل پ ست و ب ر ل ش ب ک و ئ ویش هر
کوشند یی و مر ف ب ر ک وتو ک د کوژ ت.

کات ک گازی د مار د چ ت ناو ل ش و د ب ت ه ی ت کدانی کاری
ئ سیتیل ک لین ک ل ک تایی د مار کان و د ژ ت ب گرژ بونو
خاوبون و ی ماسو ک کان، ئ م ش د کات ک ب رد و ام ئ سیتیل ک لین
ب ژ ت و ب ب ت ه ی گرژ بونی ماسولک و ژانی لیک و دواتر مردنی
ب ر ک وتو ک.

نیشان کانی ب ر ک وتن ب گازی د مار:

(ژانی لیک ب ز ری، ئاو هاتن خوارو ب لوتدا، ه ست کردن ب
فشار ل س ر سنگ، بچوک بون و ی بیلبی ی چاو ب ق د ی ک نوک د رزی
ل دیت، س ر ئ ش و ماندوبون، ج گا ب خ ت ناگری و د ت خاو د ب ت و،
گ ژ د خی، ک ک و ه ناس ت نگی، شان و و لاواز بونی ماسولک کان،
گرژ بونو ق بونی ماسولک، ئینجا مردن)

ل کاتی ب ر ک وتن ب گازی د مار مردن ب ه ی گرژ بونی ماسولک کانی
سی کان و ه رو ها کاریگ ری گاز ک ل س ر ناو ندی ه ناس دان ل
ک ئ ند امی د ماردا و و ئ دات، وات ک س ک ب ه ی خنکان و
د مر ت.

تریاق یان چار س ری گازی د مار ب (ت ک ی ی ل ماد ی ئ تر پین
و ماد ی ئ کسیم) د ب ت، ئ ب ت ز ر خ را ئ م چار س ری ب ب کر ت
تا کو ل مردن زگاری ب ب ت.

ه رو ها د کر ت تیمی فریا گوزاری ب خ رای ی و ی ک س ر فریا ب ک و
ب لبردنی پیس بونی شو ند ک، ش ردنی ب ر ک وتوان و گ ی نی جلو

بەرگه‌کانیان، و چارسەر له نەخ‌شخانەکاندا هەیە بۆ ئهم گاز. *

له کیمیا‌بارانی گوندی سه‌وسه‌نان له ناوچه‌ی قه‌ره‌داخ له‌سه‌ی 22/3/1988 دا ئه‌و گونده‌ی بۆ چه‌کی کیمیایی ده‌مار (سارین) به‌ردومان کرا به‌ کاتیوشا، پاش‌گه‌یاندنی برینداره‌کان به‌ خسته‌خانه‌ی ئه‌وه‌کاتی مه‌له‌به‌ندی یه‌کی (ینه‌ک) هه‌ر هه‌موویان چارسه‌رکه‌ران به‌ ماده‌ی (ئه‌تره‌پین سلفیت) له‌گه‌شه‌ردنیان و گه‌شه‌ینی جلو به‌رگیان، په‌شته‌ری زیاتر له 750 ئه‌مه‌پول ئه‌تره‌پین گه‌یشه‌ویه‌ی خسته‌خانه‌ی، پاش‌ته‌وا بونی ئه‌تره‌پین، ماده‌ی (هه‌یه‌سین) مان به‌کار ده‌ه‌نا به‌ ناچاری ئه‌وه‌یش کاریگه‌ری ئه‌رینی هه‌بوو.

پہنجہم: چھ کی کیمیائی لہیر چونہو: جہری ٹیفلیج کردن و لہ جو خستنی مرہف، وک "کلایک لیتز، فینیسایکلیدین، BZ " ئم جہرہ چک و لہ مرہف دکات (ہستی نہ مہنی، ٹیفلیج و بہ جوہ دہہ، ناتوانی ہیچ بہ یارک بدات وک نہ خشی لہ بیر چونہوہی توش بوبہت) .

گاما کی نیو پاراسٹن ل چکی کی میا یی:

کاتی جی نگی کیمیایی یان بایلیلی جی رو ئی دات، سرباز، ک پاریزرا و تر
تا ک سکی م دنی چونک هیج نا ک لوپلی خ پراستی هیج ، بلام
کسانی م دنی هیج ه کارکیان نی ب خ پراستن ، ئی م ش میندی و
ناخشی کانی جی نگی چکی ک کوژ.

للهربدا باس لله خيراستنى كاتى و ديارىكراو دككين لله ناو ما لله
كات لله ووبهوى به مبارانى كيمياءى دهبيندو:

• د ب هـ لمن و لـ س ر خـ بين و بـ زانايي و دانايي هـ سوکـ وت بکـ ين، يـ کـ س ر بچينـ شوـ نکي ئارام و پارـ زراوي ناو خانووـ کـ واتـ گشت ئـ ندما ني خيزان.

• دایپ شینی دمو چاو به خاولی کی تکر او، هر پانز د قیق جارک خاولی ک بگین به یکه کی دیک، نابت کاتی گینی خاولی ک ه ناس بدین.

• کاتر جلی تاییدتی خو پاراستن نیه لـ ما دا پـوسته جلی ئـستور
لـ بر بکـین، وکـ جلو برگی پـسته یان جلو برگی بارانی کـ نا هـ
مادی کیمیا پـکـ تـ پیـت بر سر جـسته.

- لایه رکردنی جرمه یان پهنه واکه در اثر و دست و انی پست لایه سیکلین

• نا بٲت بٲرڪٲو تن ٻو و ب دات لٲن ٻان خٲو هٲر ڪٲس ڪي تر دا ، نٲ با دا
ٺٲو ڪٲس بٲرڪٲو تن ڪي ڪي ميا يي بٲت

• داخستنی هـ موو کونو کـ لـ بـ رـ کی خانو کـ یان هـ دـ کـ ، بـ تا یـ دـ دـ بـ ئاگاداری کونی مو بـ رید و سیلیت بین.

• شردنی لاش بۀ ئاوی ساردو سابون ، ئاوی سارد رژی بۀ ههم بوونی
کیمیایی کۀ م دۀ کات و، دکرۀ تایتیش بۀ کار بهنرۀ
• کاتۀ ئاو دۀ ست ناک و دۀ توانی پۀ دری تالک هی منالان پیرژنی
بۀ سار شوینی بۀ رک و تودا، ئگۀ ر پۀ در نۀ بوو دۀ توانی ئاردی نان
بۀ کار بهنرۀ ، دۀ بۀ خرا دوا نیو دۀ قیقۀ پۀ در کۀ یان ئارد کۀ
لابب یتو هم دۀ س پۀ بک یت و.

• نابۀ لۀ ما یان لۀ شوینی خۀ شاردان بۀ یندۀ دۀ رو تاکو دۀ نیا
نۀ بین لۀ نۀ بونی مۀ ترسی و گازی ژۀ هراوی لۀ دۀ رو، هۀ رو ها دۀ نیا
بین لۀ س لام تی هۀ مووان ئ وانی لۀ گۀ تن، ئگۀ ر باری تۀ ندروستیان
تک چوو ئ و دۀ بۀ پۀ نا بۀ تیم پزیشکی کانی نزیک لۀ خمان
بب ین.

• نابۀ نزیک بک وین و لۀ هیچ پۀ ی کی چوری، یان با یندۀ
مردوو، ئاژنی مۀ دار بوو، یان ئ و یاری خۀ تۀ نران کۀ ف
ئ در ین و پاش هۀ گرتن و دۀ س لۀ دانیان ئ تۀ قن و وک)
ق لۀ م، یاری، کلو پل وشتی سار سو هۀ نر)

• دۀ بۀ پۀ ناب یندۀ شو یندۀ بۀ رز کان، چونکۀ گازی کیمیایی قورستر
لۀ ه و لۀ شو یندۀ نرم کان کۀ دۀ بۀ ت و.

• دۀ بۀ خمان نۀ خور ینن یان بلۀ ق کانی سار جۀ ست نۀ تۀ ق ینن کات
بۀ ر کیمیایی دۀ ک وین

دۀ بۀ پار ژی لۀ پیس نۀ بونی خواردن و خواردن و بک ین
لۀ وکاتۀ دا تاکو ئ وانیش پیس نۀ بن بۀ گازی ژۀ هراوی، چن؟

• شردنی دۀ ست و پل بۀ ئاو سابون پۀ ش نان خواردن، هاوکات دۀ بۀ
کاس و ک وچک و پۀ خ ر کان بش ین پۀ ش بۀ کار هۀ نانیان .

• هۀ گرتنی خوارد م نی لۀ ئاو دۀ فر کی تۀ خت یان شووش یان
کانزایی سار داخراوی مۀ حک مدا

• هۀ گرتنی ئاو بۀ همان شو و لۀ ئاو دۀ فری شووش یان تۀ رم ز و
سار ک ی داخراو بۀ ب و ر قی م م کراو و م حک م.

• ه و دان بۀ داپ یشینی سار چا و کانی ئاو (تانکی ئاو) لۀ سار بانی
تۀ لار کان یان خانو کان تاکو پیس نۀ بن و ئ ژانۀ سودیان ل
و ربگیرت.

چن یتی دروست کردنی دۀ ماک ک تاکو بمان پا ژی لۀ بۀ رک و تنمان
بۀ چ کی کیمیایی:

دکر مرق لۀ وکاتانۀ دا خ ی دۀ ماک ک دروست بکات بۀ خ ی ئ ویش
هۀ ندی مادی پۀ وست بۀ درروستکردنی لۀ وانۀ دوومق با، ک م ل ک،
پارچۀ قوماشیکی خام، پ ینج ک وچک خ لوزی ها ین او یان کار ب نی

چالاک، لاستیک و لک‌نر "تیپ" ، ئمانه بشیوی دمامک به کارتنه مقاباکان کونی وردی ته دککین و ناماده دککرت وختهوزک و خامک پککوه دائننرینو به لکینر و لاستیکک دککرنه سارو گو ، بشوشوه دکماککی ئاسایی دروست دککرت، دهوانی چاویلککی مالهکردن بهکار بهنن به پاراستنی چاو، گو به پارچهیک لکک بناخینر تا گازی ژهرای نهچته ناویوه.

مژووی بهکاره‌نانی چکی کیمیا یی:

بهکار ه‌نانی چکی کیمیایی له جه‌نگ‌کاندا پشینیک کی مژووی ه‌یه دکگرتهوه به سایی 2000 پیش زاین، له‌جه‌نگ‌کانی هندی ک‌ندا، جه‌ره‌م‌کیان یان دوک‌کیان بهکار ه‌ناوه به‌ته‌هی (خاوبونهوه، گژی و باوشکدان و خ‌وا‌ویی)، له جه‌نگی نه‌وان ساسانی‌کانو ئسپارته‌کانی ی‌نان له سایی 423 پیش زاینی ئسپارته‌کان دژی ساسانی‌کان به‌کاریان ه‌نا، ئویش به‌سوتاندنی خ‌وزو کبریتو قیر ، کک دوک‌کی‌خنک‌نری دروست دهکرد . به‌در‌ژایی سه‌ده‌کانی مژوو چکی کیمیایی به‌کار هاتوه، به‌تایبته و ز‌رت‌رینی له سه‌ده‌ی بیسته‌مداو له جه‌نگی ی‌ک‌می جیهانیدا بوه، لای‌نه‌کانی به‌ش‌داری شهر له‌وانه (روس‌یا، ف‌ره‌نسا، ئینگلتره، ئمانیا، ئمریکا) چکی کیمیایان دژ به ی‌کتر به‌کار ه‌ناوه، ژماره‌ی قوربانیان گ‌یشت‌ملیه‌نک و ه‌شت سه‌ده‌زار ک‌س، ئوچه‌کان‌ش بریتیبون له (کل‌رین و ف‌سجین و خ‌رد‌ل)، له‌کاته‌کدا ژماره‌ی کوژراوانی جه‌نگی جیهانی ی‌ک‌م گ‌یشت‌نزیک بیست‌ملیه‌ن مر‌ف.

له‌جه‌نگی ی‌ک‌می جیهانیدا کک به‌جه‌نگی کیمیایی ناس‌نراوه به ی‌ک‌م جار چکی کیمیایی جه‌ری گازی کل‌ر له‌ته‌ژی 22/4/1915 دا له‌لای‌نه‌مانیاوه دژ به سه‌ربازانی ف‌رنسا و جه‌زائیرو ک‌ندها به‌کار هات له شاری (ئیسرس) ی به‌لجیکا ک‌ده‌ک‌وته سه‌ر سنوری ف‌ره‌نسا، له‌گای ف‌ک‌وه ده‌یان تن له کل‌ری شلیان به‌ردایه‌وه به‌سه‌ر سه‌رباز‌کاندا ، ئم به‌ردومان‌ه در‌ژیه‌ه‌بوه تا ته‌ژی 25 نیسان و تا دواتریش، زیاتر له پنج ه‌زار سه‌رباز گیانیان به‌خشی و زیاتر له پانز ه‌زار بریندار بون ، به‌ام ته‌ژی 29/4/1915 دانراوه به ته‌ژی قوربانیانی چکی کیمیایی دیار له م‌ژ‌شدا به‌ردومانی کیمیایی به‌رد‌وام بوه ، دواتر له 19/12/1915 ته‌مانیا 88 تن ف‌سجینی دژ به سه‌ربازانی به‌ریتانیا به‌کار ه‌نا، دواتریش له‌سایی 1917 گازی خ‌رد‌لی به‌کار ه‌نا ه‌ر له‌نزیک شار‌چکه‌ی ئیسرس .

ئالمانیا بـیـکـم ولات دائـنـری لـجـیـهـانـدا کـ چـکی کـیمـیـایـی بـرـهـم
هـنـا و بـکارـیـشـی هـنـا لـ جـنـگـدا، شـیـمـانـ دـکـرـ کـ 168 تـن کـلـری
بـکار هـنـا و دژـی نـیـارـکـانی ، بـشـووی گـشتـی لـ جـنـگی یـکـمـی
جـیـهـانـیـدا 124000 هـزار تـن چـکی کـیمـیـایـی بـکار هـاتـو (کـلـر
و فـسـجـینـو خـردـل)

سـربـاری پـشـکـوتـن و گـشـسـنـدن و دروست کردنی چـکی کـیمـیـایـی لـسـر
نـاسـتی جـیـهـان ، لـ جـنـگی دوـمـی جـیـهـانـیـدا ئـو چـکـ بـکار نـهـات ،
بـیـ بـجـنـگی فـیـزـیـایـی نـاوی دـرـکـرد ، بـلـام ئـمـریـکا لـ جـنـگی
فـیـتـنـامـدا جـرـ جـکـکی کـیمـیـایـی بـکار دـهـنـا بـ لـنـا و بـردنی (
بـرـوبـومی کـشـتـوکـا و دـارـسـتـانـکـان) و اـتـ گـیا بـ (herbicide) کـ پـ
دـوـتـرا (agent orange) ، ئـویش بـ بـرسی کردنی خـک لـگـای لـنـا و
بـردنی بـرـوبـومی کـشـتـوکـالـو ، هـروـها دـارـسـتـانـکـانـیـشـی لـنـا و دـبـرد
تـاکـو شـگـگـکـان شـوونـی خـشـاردنـو یـان نـمـیـنـ.

مـغـل و تـاتـار کـان سـالی 1743 مـشـکی تـپـوی بـ تـاعـونـیـان بـکار
دـهـنـا بـ دـاگـیر کردنی ئـو شـارـانـی کـ گـمـارـیـان ئـدا ، مـشـکـکـانـیـان
دـخـستـ نـا و شـووراکـان تـاکـو ئـوانـی لـو و نـ بـتـرسـنـو و رـیـان نـمـیـن
بـهـی بـا و بـونـوی نـخـشی تـاعـونـو ، هـرچـنـد ئـمـ چـکی
بـایـلـجـیـ، لـ کـتـایـی سـدـی پـانـزدـهـمـدا ئـیـسـپـانـیا و ئـیـنگـلیـز
لـکـاتی دـاگـیر کردنی ئـمـریـکا دـا بـ تـکـشـکـانـدنـی دـانـیـشـتـوانـی هـیـنـد
سـوورکـان و خـمـات و دـیـاری پـیـسـکـرا و بـ فـایـرـسی ئـاو دـنـارد بـ
هـیـنـد سـورکـان تـاکـو ئـو نـخـشـی لـنـا و یـانـدا بـلـا و بـتـو ، لـسـدـی
هـژدـهـمـدا و سـکـان لـشـی مـردـوی مـرـقـکـان بـهـی تـاعـونـو دـخـستـ
نـا و شـوورای شـارکـان لـ ئـاسـیـای نـاو است تـا خـکـی زـیـاتـر بـکـوژتـو
دواتر ناچار بـ تـسـلـیم بـونـیـان بـکـات .

نـاپـلـیـن لـ زـرـبـی شـگـگـکـانـیـدا ئـاژـی مـدار بـوی لـ نـخـشی تـاعـون
و ئـنـسـراکـس (سـپـ قـوـیـلـ Anthrax) دـخـستـ نـا و سـرچـاو کـانی ئـا و
تـاکـو پـیـس بـن و خـکـ نـخـش بـخـات .

عـیـراقـیـش چـکی بـایـلـجـی جـری ئـنـسـراکـس و ژـهـری بـتـیـلـیـنـیـومی و دـسـ
خـسـتـبوو، لـگـای مـوشـک و بـمـبـکـانـو بـکار دـهـنـا ، بـلـام
بـمـبـکـان کـاری گـری ئـم بـکـتـریـا کـم دـکـنـو ، بـیـ پـرژانـدنـی
لـگـای فـرکـو و کـاریگـری تـو و اوی دـبـت ، هـنـد سـرچـاو بـاسـیـان
لـو و کـردو کـ ئـم ئـو چـکـ بـایـلـجـیـانـی لـسـر زـیـنـدـانـیـانـی
نـیـاری ئـم تـاقـی کـرد تـو بـتـایـبـت فـیـلـیـکـان ، هـروـها ئـم
سـرگـرمـی پـرپـدـانـی جـر چـکـکـ بـو کـ تـکـلـیـک لـگـازی کـیمـیـایـی و
ژـهـری بـتـیـلـیـنـیـوم و تـزی بـکـتـریـای ئـنـسـراکـس بـو ، کـ زـر

مټ ترسیدار بوو، بټ لام لټ لایډن پشکنډر کانی نن تټ وټ یټ کگرتوټ کا نن وټ
نټ م بټ رنامیټ کټ شف کراو هټ وټ وټ شینرایټ وټ لټ دواى جټ نگی کوټ تټ وټ .
لټ سټ ردټ می داگیرکاری بټ ریتانیا لټ عیراقداهټ ندټ سټ رچاوټ باس لټ
بټ کارهټ ندټ چټ کی کیمیاى دټ کټن دژ بټ شټ شگټ رټ کانی ساى 1920
لټ لایډن ئینگلیزټ کا نن وټ.

لټ سټ رو بټ ندی جټ نگی یټ کټ می جیهانیدا بټ ریتانیا بټ کتریای کټ لیرای
دټ کردټ ناو ئاوى ئیتالیهټ کانی وټ بټ هټ کاری ئټ وټ یټ ئیتالیا
هاوټ یمانی ئټ مانیا بوو، هټ روټ ها ئټ مانیا بټ فرټ کټ بټ مبی
میکرټ بی تاعونی دټ دا لټ لټ ندټ نی پایتټ ختی ئینگلترا، ساى 1946
باندټ کی ئیسرائیلی ئاوى نیلی بټ میکرټ بی کټ لیرا پیس کردو وټ بای
کټ لیرا لټ میسر بلاو بویټ وټ، هټ رووټ ها لټ ساى 1967 دا مټ سادی
ئیسرائیل هټ مان کردوټ یټ دوبارټ کردوټ.

وټ اتی ژاپټن لټ جټ نگی دا دژ بټ چین و مټ نشوریا ساى 1931،
لټ ئاسمانټ وټ کټ چی هټ گری نن خټ شی تاعون و کټ لیرای هټ دایټ خوارټ وټ
، هاوکات گټ نمیشی لټ ئاسمانټ وټ دټ کرد تاکو مشک گټ نمټ کټ بخوات و
لټ وټ گټ وټ نن خټ شیهټ کټ بلاو بټ تټ وټ، بټ هټ زارن کټ س بونټ قوربانى نټ م
چټ کټ بایټ لټ جیه، تټ مارټ کانی جټ نگی ژاپټن و چین باس لټ کوشتنی 400
کټ س لټ ئټ سلې 600 کټ سی گوندټ ک بټ چټ کی بایټ لټ جی لټ سالی 1942 دا .
هټ روټ ها وټ اتی چنی ژاپټن بټ بټ کار هټ نانی چټ کی کیمیاى تټ مټ
بار دټ کرد لټ جټ نگی دوټ می جیهانیدا و بلاوى کردټ وټ کټ زیاتر لټ
2900 جار چټ کی کیمیاى دژى چین بټ کار هټ ناوټ.

ژاپټن بټ ردټ وام بوو لټ بټ کار هټ نانی نټ م چټ کټ تا کټ تایی جټ نگی
دوټ می جیهانی و تټ سلیم بونی، دواتر ټوسیاو ئټ مریکا سودیان وټ رگرت
لټ شارټ زایټ کانی ژاپټن بټ دروستکردنی چټ کی بایټ لټ جی.

تاوانی بټ مبارانی هټ رټ شیماو ناکازاکى لټ 6-8 / 1945 و 9/8 / 1945
دا کټ ترټ پکی تاوانټ کانی مرټ قایټ تی بوو.

لټ ساى 1984 دا پیاوټ کی دینی هیندټ سورټ کان هټ ندټ میکرټ بی
سالمټ نیلای کردټ ناو زټ لاتټ یټ چیشتخانټ یټ کټ وټ زیاتر لټ 750 کټ س
ژټ هراوى بون ، ساى 1995 کټ مټ یټ کی ئیسلامی بټ هټ یټ شاشټ وټ لټ
سټ ر ئټ تټ بیل دامټ زرابوو میکرټ بی کټ لیراو تاعونو ئیبټ لایان
دټ پرژاند ، ئټ مش ترسټ کی زټ ری خستټ ناو خټ کی ژاپټن وټ چونکټ پټ شتر
کټ سټ کی نادیار شووشټ یټ کټ لټ گازی سارینی لټ ژټ رزټ میندټ کانی میترټ دا
بلاو کردبویټ وټ و زیاتر لټ 12 کټ سی کوشتبوو بټ هټ زارانیش بریندار
کردبوو .

لټ ماوټ ی جټ نگی ساردی نیوان بلټ کی سټ شیا لستیو سټ رمایټ داریدا

زړځک لږ ولاتان چځکی کیمیا بیان دروست کرد واتځ لږ نیوان ساځځ کانی
حځفتا و هځشتای سځدځی رابردودا (1970-1980) ، مځزځندځ دځکرځ 25
ولات ئځو چځکځیان بځرهځم هځنا بځت، لځوانځ (ئځمریکا 30 هځزار تځن
چځکی کیمیا یی دروست کردوهځځځگرتوځ، لځبځرامبځردا روسیا 40 هځزار
تځنی دروست کردوځ، هځروځها هځریځک لځولاتځکانی " عراق، کځریای
بځا کور ، چین، تایوان، هځندستان، پاکسځستان، کوبا ،
لیبیا، ئیران، میسر، ئیسراییل، سوریا) چځکی کیمیا یی و با یځلځجیان
بځرهځم هځناوځ .

لځ سځرو بځندی جځنگی ئیراق و ئیراندا (1981-1988) چځکی کیمیا یی
بځکارهات لځلایځن عیراقوځ دځر بځ ئیران لځبځرځکانی جځنگدا ،
هځروځها عیراق بځ لځناو بردنی گځلی کورد دځر بځ ناوچځکانی ژځر
دځستی پځشمځرگځ چځکی کیمیا یی بځکار هځنا، لځ 15/4/1987 وځ تا
29/8/1988 زیاتر لځ سځدان جار چځکی کیمیا یی بځکار هځناوځ، زیاتر
لځ 400 گوندو شارځچکځو دځو و ناوچځی بځمباران کردوځ ، ترځپکی ئځم
تاوانځ لځ شاری هځبځبځ ئځنگی دایځوځ لځ 16/3/1988 دا ئځم شاری
هځلځبځی بځ جځرځها چځکی کیمیا یی بځردومان کرد ، پځنج هځزار کځس
شځهید کځوتن و دځیان هځزار بریندارو ئاوارځ بون، شاری هځلځبځ
دوای شاری سځردځشت کځلځ 28/6/1987 دا کیمیا باران کرا، لځسځرئاستی
جیهان بځ چځکی کځکوژی کیمیا یی بځردومان کراوځ یځکځم شارځ
زځرتیرین قوربانی بځچځکی کیمیا تیدا تځمارکراوځ .

ئځمځمی سوریا لځ 21/8/2013 شارځچکځی غځتځی بځردومان کردوځ بځ چځکی
کیمیا یی (1429) کځس کوژراوځ، (426) مناځی تیدا بوځ، دوا جار
شاری خان شځیخوان لځځځځی 4/4/2017 بځ چځکی کیمیا یی بځردومان کراو
سځد کځس بونځ قوربانی و 400 بریندار کځوتن، لځ ئاځؤزیځکانی
سوریا دا بځپځ زانیاریځکانی نوسینځگځی مافی مرځفی
نځتوځو یځکگرتوځکان، بځسځریځکځو 26 جار چځکی کیمیا یی بځکار هاتوځ
بیستیان ئځمځمی سوریا لځ بځرپرسځو ئځوانی تریش هځزځکانی
ئځپځزیسیځن بوون، لځ نوځترین لځدوانی ئځحمځد ئځزجو سځرځکی
یکځراوی قځدځغځکردنی چځکی کیمیا یی لځ 29/4/2017 دا لځ
ساځیادی ئځځی جیهانی چځکی کیمیا یی دا دځځی لځ سوریا 45 جار چځکی
کیمیا یی بځکار هاتوځ .

سځرباری ناردنی شاندى لځکځځینځوځ بځ سوریا بځلام تائیسټا یځکلا
نځبځتوځو کځ ئځم هیرشانځی ئځنجام داوځ، لځکاتیکدا کځ پشکنځرانی
نځودځولځتی سځر بځ یکځراوی قځدځغځکردنی چځکی کیمیا یی پشکنین بځ
چځکځکانی سوریا کردوځ لځ حوزځیرانی 2014 دا نځتوځو یځکگرتوځکان

بلاوی کردوو هه موو چاکه کیمیا یهکانی سوریا له ناو براوو.

سارچاوه نیو د ووتیځ کان د پخوانۍ تايستا چوار چار گازي سارين بکار هاتو. يې کم چار لږه لږه بچي و لږ لايښ ته ژمي سږام و، کم پينج هزار کم سي مډني گياننيان بخت کړد، ته نانت بينراو باښدي لږ سار درخت کان و خست ته خوار و، بچاري دوو م لږ ژاپن لږ ټي 20/3/1995 دا لږ لايښ کم مټي کي ئيسلامی توند و و (ام شرينیک) لږ چنډ ميتر يې کي شارد او شينرا بو هې کوشتنی خيراى 12 کم سو پينج هزاريش بريندار بوون، س هېم چار گازي سارين لږ شارچکې غطي سوريا بوو لږ لايښ ته ژمي کم ي ئي سږام و، لږ 21/8/2013 دا، چوارم چاريش لږ شارچکې ي خان شيخونی پاريزگای ئې دلب و لږ سوريا، ئې مجاريش ته ژمي ئې سږم تاوانبار، بلام تايستا يې کلایي نه بته و هېر نکي د کات، بېام لږ کوردستان چندين شوې ني تر بر چکي کيميايي جرې دمار کم وتو لږ وانې شار دې سيوسنن کم لږ ئېوارې 22/3/1988 واتې شېش ټيژ دواي هې لږ بچي بې کيتي کاتيوشاو گازي دمار بېردومان کړا، بې هېمان شېو گوندې کاني بې لږ کجا و دوکانو دوکړي، ټيژاني دواتر بې چکي کيميايي جرې دمار بېردومان کړا لږ ناوچې قري داخ، دواتريش گوندې کاني گېټه پېو عسکر ناوچې کم بې گازي دمار بېردومان کړاو لږ 3/5/1988، بې داخ و تايستا ئېم بېروارانې بې جيهاني نه کړاون.

لښکرۍ 27/2/1988 دا بارۍ گاکانی (ینک) لۍ ناوچۍ قۍ رداخ نرۍک
گونډۍ بۍ لۍ کجار بۍ مبارانی کیمیاۍ بۍ چۍ کی خۍ ردۍ ل کرا لۍ لاین شۍ ش
فرۍ کۍ جۍ نگی دۍ ولۍ تی عیرا قۍ وۍ، نیشا نۍ کانی سوتا نۍ وۍ و بلۍ ق دروست
بون و کوۍ بون و هۍ ناسۍ تۍ نگیو خنکان دۍ رکۍ وت لۍ سۍ ر
بریندارۍ کان، یۍ کۍ کیان بۍ هۍ ی گاریگۍ ری لۍ سۍ ر سیۍ کانی گیانی
بۍ خشی، ئۍ وانی تر هۍ موویان پۍ ستیان سوتا و بۍ ش هۍ گۍ را پاش
ماوۍ یۍ ک توۍ کلۍ سوتاوۍ مردوۍ کۍ لبرا و کۍ وتۍ وۍ سۍ ر پۍ ستی ئاسایۍ
ئۍ مۍ م بۍ چاوی خۍ م دیوۍ).

لېگونډی شاناخسې ل 23/3/1988 و ټټرانۍ پېښو گازی څردل بکار
ها تو.

[illegible]

[illegible]

زیاتر لـ 30 جار چـکی کیمیایی دژی دارفـریـکان لـشاخی مـلـ لـلایـن دـوـتی سودانـوـ بـکار ها توـ لـساـیـ 2016 دا .

مٲژووی یمٲ نامٲ کان بٲ قٲدٲ غٲ کرد نی چی کی کیمیا یی:

۱۸۷۴ ساله ایمانامی برکسل مَر کرا کے بہکار ہنانی ژہر لگگے کدا قددغیہ دواتر لہای سالہ ۱۸۹۹ و یاسای نیودووتی بہکار ہنانی ژہر و گازی کیمیایی لہ شہکاندا قددغیہ کردو

بہ پری بی بی دہریائی واشنتن کے لیے 2/1922/6 بسترہ لے نوان
 ہر پنج دہولہ تہ زلہ زک کے بے قد دہلہ کردنی چکی کیمیائی ، بے لام
 بے ہی پا بے ند نہ بونی فہرناوہ ٹم بے ہڈ سہری نہ گرت۔

پروٽيڪٽو ڪم جي جذبي ۽ پيما ننامي ۽ ڪي جيها نبي ۽ ڦڦڙي ڪرڻي ڇڏي ڪيميائي و بايولاجي م ر ڪرا ل 17/7/1925 دا ، و ل 8/2/1928 دا ڇڏي بواڙي ڇڏي ۽ ڪرڻو و 133 ولات واڙيان ڪرڻو، ڪم نا ٻيٽ ڇڏي ڪيميائي و بايولاجي ل ڪات ڇڏي ننگاد ۽ ڪار ٻيٽ، ٽيم پريٽي ڪم ل ٻاس ل ڊروسٽ ڪرڻو ه ڳرڻي ناڪات ۽ ڊواٽر ڇڏي ندين ۽ پيما ننامي تر هاتن ٿارو ۽ ڇار ڪري ٽي واري ٽيم گرفتار ٿي.

پہلے یمانامہ کی سال 1972ء قذافیؒ کی کردنی چھ کی ژہراوی toxins و جھکی با پلہ جی

پیماننامہ کی چیمپیائی سال 1993 نوٹرترین پیماننامہ، و پشٹیوانی بھڑی یاسای نیودولہ تی ہ، سال 1997 چہ تہ ہواری جہہ جہ کردنہ، بمانای قہ دہ غہ کردنی بہ رہم ہہنانو نوگہری و ہہہگرتن و بکار ہہنانی چہ کی کیمپائی، ئم پیماننامہ لہ لایہن ہیکخراوی قہ دہ غہ کردنی چہ کی کیمپائی و سہریہ رشتی دہ کرت (OPCW) بارہ گاکہی لہ لاہای و 192 دہ ولہ تہ ندامن لہ ہیکخراوہ دا، ئہ و ولاتانہی کہ ئہ ندامن لہ ہیکخراوہ دا پہویستہ مل کہ چہ پشکینہ کانی ئم ہیکخراوہ بن، چالاکی ئم ہیکخراوہ بہ ردہ وامہ لہ سہر ئاستی جیہان، کارہ کانی بہ ہہماہ نگی نہ تہ و ہہکگرتوہ کان دہ بات بہہہ، خہ پشی ہیکخراویکی جیہانی سہریہ خہہ۔

بەپەیی راپەرترتەکی کە ناڵی جزیرە کە سەردانی یەکەک لێ گەنجینەکانی
هەڵگرتن و پاراستنی چەکی کیمیا دات لێ ئێمریکا ئاماژە بە بونی
سیستەمەک دات کە لێ کاتی هەر تەقین و یەکی ناخوزراو لێ وشوێندەدا
سیستەمەکی هەڵمژنی ئێ و چەکی کیمیا ئامادەیی و ناھەڵە هێچ
ژەھرەک بلاو بەکات لێ و شوێندەدا، هەروەھا بەرد و وامیش ئێرموون دات
لێ سەر ئاژە لێ نزیک ئێ و گەنجینەیی، هاوکات لێ سەر ئێ و هەنگانەیی
کە دانراون بە ئێ و مەبەستە، فرینی فرەکش قەدەغەیی لێ ئاسمانی ئێ و
شوێندەدا.

راپەرترتەک ئاماژە دات کە سوپای ئێمریکی لێ ئاستەکی زەر بەرزدا
بە خەپارستن لێ چەکی کیمیا و بایەلەجی، بەچەشنیک لێ هەمو
کات تەکدا سەربازان جلو بەرگو دمامکی خەپاراستنیان پەیی، و
دەمامەکان گەرانکاری زەریان بەسەردا هاتو لێ روی توانای پالوتن
و سوکی کەشیان.

دکتەر ناجح گوپی 29/4/2017

بە بەنەیی ساڵیادی قوربانیانی چەکی کیمیا و تەپە بونی سەدو دوو
سا بەسەر یەکم جار بەکارهەنانی چەکی کیمیا لێ جەنگی یەکەمی
جیھانیدا

سەرچاوەکان:

1.

[http://www.aljazeera.net/programs/infocus/2005/1/10/%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%B3%D9%84%D8%AD%D8%A9 -](http://www.aljazeera.net/programs/infocus/2005/1/10/%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%B3%D9%84%D8%AD%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%83%D9%8A%D9%85%D9%8A%D8%A7%D8%A6%D9%8A%D8%A9-%D9%88%D8%A7%D9%84%D8%AC%D8%B1%D8%AB%D9%88%D9%85%D9%8A%D8%A9)

[- %D8%A7%D9%84%D9%83%D9%8A%D9%85%D9%8A%D8%A7%D8%A6%D9%8A%D8%A9 - %D9%88%D8%A7%D9%84%D8%AC%D8%B1%D8%AB%D9%88%D9%85%D9%8A%D8%A9](http://www.aljazeera.net/programs/infocus/2005/1/10/%D8%A7%D9%84%D9%83%D9%8A%D9%85%D9%8A%D8%A7%D8%A6%D9%8A%D8%A9-%D9%88%D8%A7%D9%84%D8%AC%D8%B1%D8%AB%D9%88%D9%85%D9%8A%D8%A9)

2. کتەبی پانەرامای بەکارهەنانی چەکی کیمیا لێ کوردستان 2017
نوسینی د. ناجح گوپی

3. <http://kurdocide.org/Detail.aspx?id=14779&LinkID=1>

4. <http://kurdocide.org/detail.aspx?id=14775&linkID=1>

5.

[http://orient-news.net/ar/news_show/4950/0/%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%B3%D9%84%D8%AD%D8%A9 -](http://orient-news.net/ar/news_show/4950/0/%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%B3%D9%84%D8%AD%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%83%D9%8A%D9%85%D8%A7%D9%88%D9%8A%D8%A9-%D9%88%D8%B7%D8%B1%D9%82-%D8%A7%D9%84%D9%88%D9%82%D8%A7%D9%8A%D8%A9-%D9%85%D9%86%D9%87%D8%A7)

[- %D8%A7%D9%84%D9%83%D9%8A%D9%85%D8%A7%D9%88%D9%8A%D8%A9 - %D9%88%D8%B7%D8%B1%D9%82 -](http://orient-news.net/ar/news_show/4950/0/%D8%A7%D9%84%D9%83%D9%8A%D9%85%D8%A7%D9%88%D9%8A%D8%A9-%D9%88%D8%B7%D8%B1%D9%82-%D8%A7%D9%84%D9%88%D9%82%D8%A7%D9%8A%D8%A9-%D9%85%D9%86%D9%87%D8%A7)

[- %D8%A7%D9%84%D9%88%D9%82%D8%A7%D9%8A%D8%A9 -](http://orient-news.net/ar/news_show/4950/0/%D8%A7%D9%84%D9%83%D9%8A%D9%85%D8%A7%D9%88%D9%8A%D8%A9-%D9%88%D8%B7%D8%B1%D9%82-%D8%A7%D9%84%D9%88%D9%82%D8%A7%D9%8A%D8%A9-%D9%85%D9%86%D9%87%D8%A7)

[- %D9%85%D9%86%D9%87%D8%A7](http://orient-news.net/ar/news_show/4950/0/%D8%A7%D9%84%D9%83%D9%8A%D9%85%D8%A7%D9%88%D9%8A%D8%A9-%D9%88%D8%B7%D8%B1%D9%82-%D8%A7%D9%84%D9%88%D9%82%D8%A7%D9%8A%D8%A9-%D9%85%D9%86%D9%87%D8%A7)

6.

7 .
<http://www.news24.com/World/News/chemical-weapons-allegedly-used-45-times-in-syria-opcw-chief-20170428>
 8. <https://www.un.org/disarmament/wmd/chemical/>
 9 .
<http://nationalinterest.org/feature/the-five-most-deadly-chemical-weapons-war-10897>
 10. <https://en.wikipedia.org/wiki/Ypres> مژووی شاری "ئیبرس"
 . 11
<https://www.opcw.org/about-chemical-weapons/history-of-cw-use/>
 . 12

١١ ژى 1 / 5 / 2017 خاليد مشعل سكرتري مـكتـبـى سياسى بزوتـنـو وى
حـمـاس لـ دـحـى پايتـختى قـتـر لـ كـنـگرـيـكى ١١ ژنامـوانى دا
پـيمانـمـيـكى - وثيقة - نووى بزوتـنـو وى كـى ١١ گـيـاند ، خا
گرنگـكانى ئـمـ پـيمانـمـيـ بـريـتين لـ: ازى بونيان بـ چارـسـرى
پـكـهـنـانى دوو دـو وـت بـ ئيسرائيل و فـلـسـتين بـگوـريـ سنورـكانى
پـش 4 / 6 / 1967 ، قودس بـكرـتـ پايتـختى دـو وـتى فـلـسـتين ،
دوژمنايـتيان لـگـگـ جولـكـ نيـ وى ئايين بـكو بـهـى ئـو وـيـ
كـ ئـوان خاكي فـلـسـتينيان داگير كردو ، اشـيـگـيـاند كـ ئـوان لـ

محمود عېلباس سړکایې ته د کا ، نیم بارو دڅو لږو کورته ژيانی
بې جرک بې دانیشتوانه کې سخته کړدوو ئه گری تېقینه وې
چې ماوړی د ژي حېماسی چنډ بې را بېر کړد تېو .

4/ سړدانی محمود عېلباس بې واشنتن لږ ئستادا و گفتوگې لږ گڼ
ترامپ د رباری چارې سړی کښې نوانیان لږ گڼ د وې ته ئیسرائیل ،
حېماسی ناچار کړد لږ گڼی ئو ه وې سته وې نام یې کی سیاسی بنډر
بې ئمریکا ک ، عېلباس ، کا بېر م ژوو یې کې حېماس ، تېنیا
نولنډی خې و کڅراوی فته و لږ ه ر چارې سړکدا پوېسته ئی
حېماس لږ بېر چاو بگرې بې تاییدت کې حېماس بېم پېام نیټ پاکی
خې اگې یاندوو .

5/ گومان لږ ودا نیې کې قته تر دښتی باې هېوو لږ داښتی
پېمان نام کې حېماس ، بې تاییدت کې ئو د وې ته بې دزی و بې
ناشکرا پاېشته هېوو ئو گروپ ئیسلامیې توند ئوان یې و جگای
حوان وې زور بې ا بې رانی هېو اتوی ئیخوان موسلمین و لږ
پېشیان و یوسف قزواوی ، هېر بې یې ئو پېام لږ د حې اگې یې نرا .

6/ حکوم ته ئیسرائیل کې هېر گیز دښتی نې پاراستو لږ هېر جر
تاوان کې دزی خې کی بې دفاعی فله ستین ، هیچ بای خېک بې نیم
پاش کښ یې حېماس دانان و بې فریوکاری ناوی دېا ، تا ئو کاتې
بې تېواوی چې کی پېدان و چېک لږ شانی با چې کدار کې حېماس (
کتائب عزالدین القسام) دان ما و ناچاری نېکا دان بې بوونی
د وې ته ئیسرائیل دا بند و گوې خې کې نېکا لږ م س لږ
گڼ ان وې ئاوار فله ستینی کان ، ئیتر لږ حوان ته دا حېماس
لږ ئارادا نام لږ و بند ماکانی دام زراندن و مان وې خې لږ دښت
د دا .

شکستی مډلی حوکم انی ئیسلامی سیاسی و شیعاری " ئیسلام تاکه گڼ
چار یې " د مېکې سېلم نندراو ، نیم جر لږ حوکم انی سړد می
بې سړ چو و د مېکې ئکسپایر بوو ، هې ئو وې کې لږ سعودی و
ئیران ، یا ه نډک و اتی دیکې بېرد وامی هې ، د گڼ تېو بې
شمشیر ژنگاو یې ک یان و قنار و ئیعدامی بې جومل و و سړکوت و
خې فغان و بې مافی و کوشت و کوشتار ، واتې حوکم بې زېری کوتک ،
هېر بې یې نې خې کی فله ستین و نې هیچ ئازاد یخواز کې نېک تېنیا
بای خېک بې ه وې سته نو کې حېماس دانان ، بگرې بې ئاواتی ئو
ژ وې نیم جر لږ وتان ئې خې مروفا یې ته بې ردن و دین وک
م س لږ یې کی تاییدتې تاکه کان هې ژمار بکر و لږ د وې ت

1. / حماس - کورتکراوٲی (حركة المقاومة الاسلامية) واتٲ بزوتنٲوٲی بٲر ٲنگاری ئیسلامی، لٲساٲی ل 1987 ل سٲر دٲستی کٲسٲک بٲناوی ئٲحمٲد یاسین دامٲزرا و دواتر حکومٲتی ئیسرائیل تیرٲری کرد .

2017 / 5 / 4

باوکی به ٲٲزمان ... ٲٲستم خامٲش

باوکی به ٲٲزمان که سٲکی چاکه
بٲ ئٲمه دٲسٲز ، ماندوو و هیلاکه
هر له به یانی هه تا ئٲواره
به دهستی پاکی خهریکی کاره

باوکی به ٲٲزمان ئٲمهی خٲش دهوٲ
بٲیه ماندوو به ٲٲژو شهوٲ
نان په یدا دهکا به ٲهنجی شانی
تا ئٲمه بژین به مهردی و جوانی

باوکی به ٲٲزمان دٲ میهره بانه
بٲ ژینی ئٲمه له تٲکٲشانه
کرٲکارٲکی مهرده له ژیان
ئٲمهش ٲٲی دهٲٲین : سوپاس با به گیان

ٲٲستم خامٲش _ ههولٲر 2017